

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sot Uyt De Mauw Dat is Arent Montanus.

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1670

Het IV. Deel. Verdedinghe van den Autheur tegen de felle argumenten van
Arendt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71506)

de in den op-dracht-brief van utwen ducker Jacob Meurs, dat is/ soo ick gheloobe/van u selve / gheschreeven booz utwe histoze van Japan, dat ghy adreede dyp-en-bijstigh boecken gheschreeven hebt / 't mach zyn al-hoe-wel ick dit lesende docht dat het soo waerachtigh was als dat'er in Hollande precies neghertich boecken tegen my geschreeven zyn die ick noyt beantwoort en hebbe / ghelyck utwe Calvinisten daer ende hser t' Antwerpen valschehjk nystropen / noch rang' pzoncht dyp booz de werelt met utwe dyp-en-bijstigh boecken / maer denckt eens indien ick uyt dyp boecken alleen soo mentge lughens by een-gedaect hebbe / wat een afgrijpselijck gheral ick soude vergadert hebben waert saecken dat ick eens utwe dyp-en-bijstigh boecken hadde konnen dooz-suiffelen / bupten twijffel ick soude u heele schepen en waegghens vol konnen oversenden hebben / ende als ghe daer-mede sout willen negotieren / ick soude durben wedden / dat-ghe wel hondert tonnen gonts daer uyt sout slaen / ende rijker worden als de Jesuiten in Japan. Ondertusschen laet ick alle berstandighe ende onpartijdige lesers nu boumissen of ghy den man zyt om myne kerckelijcke Japanische Histoze van waerhepdt verdacht te maeken / daer ghy niet meer gheloof en verdient / als de ghene die alle gheloof / ende credter nu verlozen heeft.

H E T I V. D E E L.

Verdedinghe van den Autheur tegen de felle argumenten van Arendt.

Hoe fel d'argumenten zyn die Arendt in sijn boeck van Japonien teghen my inbrenght / sel vlijken uyt het verbolgh van dit Deel : want nu is'er questie van eene leiter / dan van een knocht / dan van eenen knecht / nu van eene ducker-saet

of misgherstandt / ende soo boozt.

Booz eerst is'er questie van eene letter. Ick hebbe in mijne Japansche Historie gheseyt fol. 1. dat Japonien by de inwoonders selve Nippon ghenoeemt wort / een weynigh daer-naer heb ick dit woorden tot twee-mael toe anders ghespelt / ende in de plaetse van Nippon, Niphon ghestelt. Hier op komt nu Arendt tot de tanden toe ghewaepent / in 't belt / en seght fol. 60. Terstont inden aenvangh wordt Japan in de Japansche tale Nippon ghenaeamt, ende naer weynighe reghelen tot twee-mael toe Niphon, niet anders als of Hazart te kennen gaf dat hy gheenins onthielt 't gheen hy even te voren hadde gheschreven. **T** is sammer dat Hazarts handen en voeten niet ghebonden en heeft / by waer een hout man / doch hy en gheb'et noch soo niet op / om een letter : Want als het op een letter moet aenkommen / soo bzaegh ick van Arent, hoe dat hy eenen sekeren Minder-broeder fol. 161. ende 162. tot dyp-mael toe / noemt Petrus Baptista, daer sijnen naam was Baptista, stellende een **B**. booz een **B**? **A**upstert nu toe Arent, zyt ghy noch wel inbachtigh dat ghe fol. 337. soo gheestigh den school-meester ghespeelt hebt niet ons de Japansche tale te leeren / en booz te spellen de letteren A. E. I. O. V. ? ende hebt ghy alreede soo uwe konst vergheten dat ghy niet en weet / dat Nippon ende Niphon, al hoe-wel op bersehepden manieren gheschreven / nochtans op de selve maniere konnen ghespelt worden / als maer den drucker een kleyn streepken tusschen P. ende H. ghestelt hadde : want van soud'et Nip-hon zyn / d'echt nu dat die streepken ende van ny ende vanden drucker vergheten is. **G**hy seght : D'ene letter voor d'ander ghestelt, maeckt eene verscheyden spellinghe, nu siet ghy dat neen / want oock Niphon sonder streepken ghestelt / kan wel gespelt worden gelijck het woorden Nippon, als ghe maer de P. by de H. niet en boeght. Doch wat willen wy hier disputeren van sulcke kinderachtighe satermerten : Ick segghe dat de Japanders ofte hun landt beyde moeten noemen Nippon en Nison, volghens bersehepden uyt spraken

spraken van verscheyde Provincien/ ofte wel dat'er
 niet een haptien aen-gelegghen en is of gh'het sup
 ofte soo noemt: Ick roepe tot getuygen de booy-
 naemste schyders die van dese landen ghehandelt
 hebben. onser P. Daniel Bartoli in sijn Italiaensche
 Hystorie van Asia Lib. 3. Fol 184. noemt het Nison
 't welck te segghen is boeghe'er by by / het begin der
 sonne. P. Nicolaus Orlandinus Hist. Soc. P. 1. Lib. 9. Nov.
 179. noemt het tot dyp-mael toe Niphon. Alsoo noet
 het oock Franciscus Solier Livre 1. de l'hist. Eccles. du Japon
 chap. 1. Ludovicus Pineyro Relacion del successo etc. in Pres.
 noemt het Nipon, Nicolaus Trigautius Japon Triump.
 lib. 1. Cap. 1. noemt het Nitpon. P. Petrus Iaricius The-
 saur. Rerum Indicar. lib. 1. cap. 2. noemt het Nison. P.
 Franciscus Taisne in 't leuen banden H. Xaverius lib. 2.
 cap. 3. noemt het oock Nison, ofte gheleijck de Senelen,
 Ippon: de jaerlijcksche Japansche hzieben op verschey-
 den jaeren gheschreben/ noemen t' nu Nippon, dat
 Niphon of Nison. Beemt nu/ Arend, dat ghe begreer/
 ende siet of ghe elders eenen knoop in eene diele
 kont binden/ want hier ist u misluct / en P. Hazart,
 hoe sel ghy hem aen quacmt/ en heeft noch de dood-
 steke niet ghekegghen.

De tweede questie heeft wat meer merck in /
 want de hoorgaende was alleen van een letter. De-
 se is nu van een woort. Ick segghe in mijne Japa-
 nsche hystorie fol. 1. dat Japan nae den Zuyden met soo
 rene woeste zee afghesneden is / dat men tot noch
 toe niet wel en weet aen wat landen dat het op de-
 sen kant vaelt. Dit hebbe ick gheschreben uyt P.
 Nicolaus Orlandinus, boven, en andere. Hier stelt Arend
 sich wat meer in postuer als bozen/ ende begint me
 dapper te schet men op dat woordbeken paelt; Blisf
 Japan seyt hy/ fol. 60. door een woeste Oceaen ten zuyden
 af ghesneden van andere kusten, Waer toe beken ghy
 dan niet te wesen aen wat landen Japan zuydwaert paelt
 kan. 't paelen aen andere ghewesten, daer het de zee van
 andere ghewesten, volghens uwe eygen stellinghe af-tijde.
 Du/ Arend, al soertens/ en ontstelt u soo niet/ het
 soyen is de koolen niet weert: want als ghe soo
 heft

heftigh sout willen disputeren ober een woort
 t een woort soude het ander inbrenghen/ ende soo
 sout hier op een klijben upkomen. Doozt dan wat
 ick u segge: Dooz eerst/ ick en hebbe niet gheseyt
 dat Japonien na den zuyden af-ghesueden is van ande-
 re landen, maer alleen dat het op dien kant af-ghe-
 sueden is door een woeste zee; doch ick en geloobe niet
 dat jemāt dese zee sal onepndelijck maken/ of sonder
 paelen/ soo moerse dan ten lesten upkomē op eenigh
 vast lant/ Orlandinus en andere segge datmen r' hū-
 men isde eygentlyck noch niet en wist wat lan-
 den dit waeren: wat hebbe ick dan hier in misseyt?
 hoe kan 't paelen/ bzaeght Arende aen andere lan-
 den/ daer het de zee van andere landen afsnyet?
 bzaeght dat van ueyghen selben/ want op dat selve
 blad daer ghy my wilt berispen seght ghy dat het
 sijnck Iesso aen Japonien paelt/ siet nu de lant-caertē
 van nuen Blacuw, ende van onsen P. Martinus, daer
 sult ghy vinden dat Jesso, of Jedzo, Eso (want soober-
 scheydelyck wort het genoemt) van Japan afgesue-
 den is dooz eenen rupinen arm der zee / nu bzaeght
 ick u dan is Jesso dooz de zee af-ghesueden van Japan
 hoe kan het van paelen aen Japan? buyten twyffel
 dit woordcken paelen moet ghy hier soo rupin ghe-
 nomen hebben als de zee selve die daer tusschen
 Japan en Iesso vloeyt/ denck nu dat ick 't oock soo
 ghebaen hebbe.

Maer ghy seght fol. 58. dat den inham tusschen
 Zingar en Iesso niet deur en gaet / als sich slecht
 upstreckende beertigh wijlen/ gestuyt dooz 't wo-
 ste gheberghe ober Ochio berispreyt: Maer de lant-
 caerten van P. Franciscus Cardin. die ontrent de se ge-
 westen ghewoont heeft / *in fasciculo de Japonicis floribus*
 van hem ghemaect in 't jaer 1646, fol. 1. als oock
 de kaartē van P. Martinus Martinus, ende die van P.
 Franciscus Taisne *lib. 2. vita Xaverij cap. 1.* wijen heel
 contrarie up / brenghen dan uwe prenten ende ge-
 rugghen te voorszyn om utw' segghen te bevesti-
 ghen.

Ons disput gzoeyt meer en meer in getwichtē
 heyt

heyt/ want daer het te bozen alleen leep op een le-
 ter, daer-naer op een woort, nu komt het aen op ee-
 nen knecht. In mijne hystorie van Japan fol. 17. heb
 ick gheseyt/ dat den eerst-bekeerden Japonois, met
 naeme Anger, te Goa ghedoopt wiert neffens sijn
 twee knechten/waer van den eenen Antonius in den
 doop/ den anderen Ioannes ghenoemt wiert. Hier
 teghen seght Arendt fol 16 Hazart stelt twee knechten van
 de welcke d'een Ioannes, de ander Antonius geheeten wiert,
 doch den brief van Anger self geschreven, gewaecht slechts
 van een dienaar. Ick was met den eersten verwon-
 dert als ick dit las/ ende en kost niet wel bejoe-
 den / waerom dat Arent gheen twee knechten by
 Anger en wilde voeghen/want al-hoe-wel Anger self
 in sijnen brief maect van eenen vermaent/ 't is noch-
 tang seker dat hy 'er twee heeft ghehad: Alles wel
 inghesien zijnde dunckt my dat Arent gheene an-
 dere reden ghehad heeft / als om dat hy daer-naer
 dichtwils herhaelt / dat de ghene die de eerste in Ja-
 pan van onse Paters bekeert warden / niet andere
 en waren als slechte/ arme/ende verworpen men-
 schen/ in den eerst bekeerden van alle twee knech-
 ten te gheuen / ende te segghen dat hy een Japanisch
 edelman was / ghelijck alle de se ghybers ghe-
 ghen ende Arent nochtang ober al verwijghet / dat
 was te treffelijck ; Eben wel Arent, ick segghe
 noch dat Anger twee knechten hadde / den eenen An-
 tonius, den anderen Ioannes ghenoemt / dat er hy twee
 hadde / blyckt eerst uyt Daniel Bartoli in sijn hysto-
 rie van Asten lib. 2. fol 168. daer hy seght / dat Anger
 met twee knechten uyt Japan ghezept is naer Indien.
 2. Petrus Iarrius *Thesau. rerum indic. lib. 1. cap. 20.* segghet
 Anger onderwesen zijnde in't collegie van den H. Paulus
 daer hy tot noch toe met twee knechten hadde ge-
 woont/heeft saemen met dese knechten den doop on-
 vanghen: hy wiert in den doop ghenoemt Paulus ;
 den eenen knecht Antonius, den anderen Ioannes. 3.
 Horatius Tursellinus in *vita Xaverij lib. 3. cap. 16.* segghet
 dien Japanischen Anger, ghenoeghsaem onderwesen
 zijnde in de Christelijcke mysterie/is met twee knech-

ten van den Biffchop ghedoopt gheweest 4. Franciscus Taisne in 't leven van den H. Xaverius *lib. 2. cap. 6.* seggt: Xaverius heeft Anger op den Snyendagh met groote solemniteyt van den Biffchop laten doopen/ hy kreeg den naem van Paulus a S. fide. ende sjuen eren knecht oock ghedoopt sjude wtert ghenoemt Antonius, ende den anderen/ Joannes Spindelhek/ Nicolaus Orlandinus *Hist. Societ. P. 1. lib. 9. Num. 163.* seggt dat Xaverius is gheseyt naer Japonien, met Paulus of Anger, ende met sjuen Japansche knechten, Joannes, ende Antonius: Wy dunckt dat myn segghen u meer als ghenoech is bevestigt/ oversulcx/ Arendt. of ge missechten uwe Historie van Japan, eens quaemt 't herduicken (want sy verdient het om de verscheppentheydt van alle wetenschappen daer met kracht ingheboepert) en sju niet beschaeint/ maer stelt vry op die plaetse daer ghy op my smalt/ dat Anger niet alleen een Japansch Edelman/ ende geen jongeluyck was/ ende dat hy twee knechten hadde met naeme Joannes ende Antonius.

De vierde questie die hier voorhelt is onghelykelyk gewichtiger als de voorgaende. Ick segge in mijne Historie van Japan fol. 1. dat Japonien soo groot is als heel Italien. Hier over roept Arendt Fol. 60. Hoe komt Italien by Japan te pas? Vraeght het voor eerst van Horatius Tursellianus *lib. 4. vita Xaverij cap. 1.* die sal u seggen dat Japan een Italien niet onghelyk en is in gedaente/ ende bykans gelijk in de grootte. Vraeght het ten tweeden van Daniel Bartoli, die sal u seggen in sjuene Historie van Asten noch onlancx ghedruckt *lib. 3. Fol. 185* dat/ volgens de sekerste aenmerkingen der ghene die van daer ghekommen sijn/ Japonien in sjuen selven bykans soo groot als Italien is. Vraeght het ten dreden van Nicolaus Orlandinus, die sal u segghen *Hist. Soc. P. 1. Lib. 9. Num. 180.* Dat het heel landtschap van Japan bykans in grootte ghelyk een Italien is. Vraeght het ten lesten van Franciscus Taisne, die sal u de selve antwoorde geben in 't leven van den H. Xaverius *lib. 2. cap. 3.* ende komt dan vrylijck vraghen van my: Hoe komt Italien by Japan te pas? Want als ghesef

dese boozgaende schrybers sult wederlept hebben/
dan kom' ick noch tijds ghenoech om mijn selven
teghen u te beschermen.

Doch Arendt en is hier mede noch niet ghepaert/
want hy gaet mede grootte van Italien afmeten, de
meeste lenghde van Italien, seyt hy / en is niet meer
als van twee hondert vijf-en-twintigh mijlen/ende
de breedde van hondert en veertigh mijlen/ hoe kan
dan hier Italien in ghelyke grootte met Japan ghe-
stelt worden? Ick sende u wederom tot de bobn-
ghemelo schrybers die de lenghde ende breedde van
Japan met Italiaensche mijlen afmeten / ende naer al
dit/ segghen sy/ dat Japan in grootte ghelyck/ of
te bykans gelijck aen Italien is; siet of ghy uyt hun-
ne rekeninghe mijnen facit kont maeken / soo jaet
soo heb ick ghewonnen/ want die sijn vier teghen
een/ dies oock te klocker/ om dat Turcellinus seght/
dat hy dit heeft uyt eenen seer ervaren Portugies die
onlanc Japan had afghemeten/ ende Bartoli, uyt de
sekerste bemerckingen der ghenet die van daer wa-
ren ghekommen: doch soo ghy met hunne rekenin-
ghe niet te breeden en sijt / soo sal ick u dit gheerne
oberlaten; alleenlijck wenschte ick wel dat ge oock
precis de lenghde ende breedde van heel Japonien, ge-
stelt had nesses die van Italien, om te sien of alle die
boozgaende schrybers ghemist hebben: Immer en
braght nu niet meer? Wie las oyt plomper vergeelij-
kinghe van Japan ende alle de omliggende eylanden, met
Italien? Want alsoo toont ghy dat ghe self eenen
plompaert zijt/ om dat on' en P. Martinus Marcinus in
sijnen Atlas Chinenis, *Append. de Laponia* seght dat onder
alle de schrybers die van Japonien handelen / onsen
Petrus Maffeijs, en Horatius Turcellinus uytsteken in de
beschrijvinge van dit landt: en sult ghy de se mannen
soo gepresen van Martinius die meer als thien jaeren
in Oost-Indien, naemelijck in China hadde verheert
ende in de Cosmographie ufeinant moet wijken/ uyt-
schelden booz plompaerts?

Hazart, seght Arent boozders/ behoozde sichbare
ghetuyghen te ghelooen.

Wie sijn die? Caron, seyt hy, Caron? ick meynde dat-
ghe met eenen grooten hoop ghetuygen sout boort-
komen/ende hier komt ghy te boorszijn met eenen
alleen: Waerom moet ick toch desen alleen meer
gelooben als Maffeijs en Turcellinus die Martinus seght
uyt te steken boben de andere in de beschrijvinghe
van Japan? Waerom meer/als dien erbaren Portugies
van den welcken Turcellinus seght/ dat hy onlanck
Japan had afghemeten? Waerom meer als die van
de welcke Bartoli seght/ dat-se versch uyt Japan ghe-
kommen sijnde de sekerste bemerckingen op Japan.
hadden mede-gebzacht? sijn dit soo wel geene ooghs-
lyke ghetuyghen als Caron?

Noch een vzaegh om dese questie te sluyten: Waer
seggh ick dat Japan met alle d'omligghende eylanden,
soo groot als Italien is. Leest mijne woorden noch
eens/ ghy sult daer vinden dat ick eerst segghe (soo
als my eenen sekeren Mathematicus hier in voorszeg-
gaen was) dat Japan, een werelt van eylanden is, ter-
sint daernaer/ segghe ick / de d'yn princepale wo-
den gheuoemt Nippon, Ximus, ende Xicocus bestaende
in 66. rijcken/ Nippon heeft'er 53. Ximus, 9. ende Xico-
cus, 4. allegaer saemen ghenomen / te weten / die
princepale eylanden inde welke Japan naemelijck
bestaet/ is Japonien soo groot als Italien, de eylanden
die de minste in grootheyt ende hermaertheydt sijn/
uytghesloten/ ofte indien ghy de selbe by de andere
wilt gheboeght hebben/ 't is my al 't selbe/ ick seg-
ge alleen dat ghy uyt mijne woorden niet machtigh
en sijt te trecken/ dat ick Japan met alle d'omligghende
eylanden by Italien heb willen vergelijcken.

De vijfde questie roert Arendt ober het ghene ick
segghe in mijne Historie van Japan fol. 1. te weten/
dat de frontieren van Sina nae den Oosten niet booz-
der als sestigh mijlen en ligghen van Japan: Met
wat schip/vzaeght Arendt, ende uyt welke Chineesche
saeken heeft semant Japan bezept langhs sestigh
mijlen? Vzaeght het van P. Maffeijs, die sal u alou-
antwoorden: lib. 12. *Histor. Indis Fol. 205. verso.* Van de
stadt Liampo, die de frontiere van Sina is nae den Oosten, tot
hec

het eylandt van Japonien, Goto, het welcke het eerste is. Welck de ghene die uyt Liampo vaeren, ontmoeten, rekent men 60 mijlen. Wat seght ghy nu Arent? heeft Maffeijs aen uwe vzaeghe niet holdaen? Want hy wijst u de haeben van Sina aen/ te weten/ Liampo, ende het eylandt van Japan, te weten/ Goro, tusschen welcke hy seght eene breedde te wesen van sesstigh mijlen: komt dit met mijn segghen niet pzetes ober een?

Maer Arent heeft hier in dese materie noch meer te beknabbelen: Ick hadde gheseyt/ dat de Stadt Amacao twee hondert seven-en-negentigh mijlen logh van Japonien: Wie sal my, vzaeghe hy fol. 60. In eenige kaert ofte dagh-aenteckeninghe by oogh ghetuyghen ghehouden, een Stadt Amacao op sulck een streck en afghelentheydt wijssen, als ghy sonder bewijs bewijst? Vzaeght ghy wie dit sal doen: dat sal den boozseden Maffeijs sijn niet in eene kaert ofte dagh- teekeninghe (want dat is soo veel van noode als het vijfde radt in den waeghen) maer in sijne beschrijvinghe van Japonien, in de welcke hy (ghelijck onsen Martinius niet meer als ober 16. jaeren gheseyt heeft) upsteecht boven de andere / ober sulcx buypen twijffel van oogh ghetuyghen ghehadt heeft: hoor: van desen upstutenden man spreken *lib. 12. Hist. Indic. Fol. 205. vers. Van Amacao, seyt hy/ 't welck eene westersche koop- Stadt van Sina is, daer de Portugiesen deurgaens den koop handel dreyen, tot het eylandt Goto, is eene overvaert van twee hondert seven-en-negentigh mijlen. Ick hebbe u nu den man aenghewesen die u den mont stopt/ roept nu en schreuwte teghen hem/ en teghen Martinius, (die hem soo pzyt) tot dat ghe heeg wordt/ en brenghet soo vele contrarste ghetuyghen van uwe Hollanders by/ als ghe wilt/ ick sal my eben-wel houden aen Petrus Maffeijs alleen om dat hy soo onlanck van P. Martinius is ghepresen ghewest als upstekende in de beschrijvinghe van Japonien boven andere/ dienbolghens oock boven uwe Hollanders hoe groote zee-vaerders sy sijn/ want dit heeft Martinius oock wel gheweren*

Tusschen dit moet ick hier in voepeten 't ghene
Arent

Arendt noch seght op 't selbe bladt. Hoe komt China, bjaeght by Fol. 60. Oosterlijck af te legghen van Japan? Hoort Hazart, het leyt juyst in den Westen, vergeeft my dan, dat ick u niet onder de wijse rekenen mach komende uyt den oosten, maer benootsaecht blijf te ghevoelen dat een Antwerpsehe lesuiet buyten Westen is, die China ten oosten van Japan plaetst, daer China buyten alle tegen-spreken westelijck leyt. Dat nu semant soo stout zy die segge dat Arendt een Sot-capzoen verdient / of niet wel wijs is / daer by soo verstandighe ende seherp-sinnighe trecken meet uyt te binden: Doch / ick mach oock wel een bjaegh bjaeghen: Hoe komt het / Arendt, dat ghy mijne woordeu niet beter overwoghen ende inghesien hebt?

Hoort / Arendt, 't is ontwaerachtigh dat ick in mijne Historie segge / dat China oosterlijck vā Japan licht. Dat dan Ick en segge niet anders als 't ghene Maffeijs my boogheseyt heeft / naemelijck / dat Japan, van de frontieren van Sina die nae den Oosten ligghen ten opsigte van Japan, niet hoorder als sestig mylen en is: want ghy moet my bekennen dat Japan ten opsigte vande Sinoisen ten Oosten licht / aenghesien dat Japan, Sina ten westen heeft / de frontieren van Sina die naer Japan, dat is / nae den Oosten ligghen / sijn sestig mylen van Japan, dat ist / dat ick met dien vermaerden ende erbaren Petrus Maffeijs in mijne Historie segghe / ende niet anders: Maer ghy sijn soo berdaeyt met uwe sinnen en hersenen dat ghe berzept naer den Oosten, in de plaets van te gaen nae den Westen: leest dan mijne woordeu al-buigal-hoe-wel dat Japonien (nae den Oosten van de frontieren van Sina) niet voordere en is &c. Ende siet of ghy tot u selben sulst komen. Leest oock daer beneffens 't ghene ghy selbe seght uyt den booznoemden Maffeijs, fol. 46. te weten / dat de stadt Liampo op de uytterste grensen van China gelegen is oostwaert: Sijn dit niet mijne eyghe woordeu / al-hoe-wel een weyniggh anders gestelt? Want daer gy ende Maffeijs spreeckt van de frontier-stadt Liampo in besouder / daer spreeck ick van de Frontieren sonder uyt te drucken Liampo.

ampo, want daer is wepnigh aenghelegghen als het
maer eentighe frontere van China en is; daer ghy
seght Oostwaert, daer segghe ick nae den Oosten, wat
onderschept is'er tusschen dese twee woorzen in on-
se tale?

Leest nu noch boozders wat ghy op 't selve blad
seght uyt den boozsepden Maffcius, naemelijck dat
nae den Zuyden soo eene woeste zee vlocyende, legghet
noyt ontdeckte landen, wat seght hy hier van? neemt
ghy dit aen/ ofte niet? soo niet? waerom hebt ghy
het dan in uwen boeck ghestelt sonder dit eens met
een woorz teghen te spreken? neemt ghy het aen? so
berispt ghy dan u eyghen selven in my/ als ghy fol.
60. roept: Zijn de landtschappen onbekent die ten zuyden
van Japan af legghen. soo blijven onbekent Fanaxima, Le-
quero grande &c. Vraeght dat nu van u selven / ofte
brantwoort dese mijn vraeghe: Sijn alle de land-
schappen die zuydwaerts ligghen bekennt / hoe seght
ghy dan met Petrus Maffcius, dat'er nae der zuyden lig-
ghen noyt ontdeckte landen?

Laet ons nu eyndelijck hoozen wat ghy teghen
my noch hebt te snateren fol. 199. Ghy beschuldighet
my hier van onwetentheyt (om dat ghy self onwet-
tende sijt) segghende dat ick in mijne Historie ^{Pert.}
15. Cap. 13. de Philippiaen soo naer aen Japonien stelle
dat-se van de zee-baders tusschen beyde met de op-
ghen kunnen ghesien worden / waerop ghy dan
seght / dat de naeste upt-hoeken ten minsten twee
hondert Duytsche mylen van malkanderen lig-
ghen.

Ick bekenne dat het scherpe ooghen souden
moeten sijn / die soo verre souden vraeghen
daerom nochtans en ghebe ick de saeke niet op
want indien ick u booz stelle een reestijck man-
den welken hier van noch meer seght als ick
wat sout gh' hier van segghen? lustert dan tot
ende hoozt de eyghen woorzen van onsen P. Nico-
laus Trigancius, die hier in onse Nederlanden ontrent
het jaer 1621. ghesien/ende op de preeck-stoelen ghy
hoozt is gheweest naer dat hy eenige saeren in Chi-

hadde ghewoont/ desen in sijn boeck ghenoeims
 Japon. triumph. lib. 1. cap. 4. §. 3. fol. 13. Verhaelende
 verscheyden oorzaken vande vervolginghen in Ja-
 pan tegen de Christenen/ ende onder andere de vrees
 se die den Japanischen Keyser hadde van de macht
 vande Spaegnaerden, spreekt aldus: Den Keyser van
 Japan wilt wel dat de Coninghe van Spaegnien hadden ver-
 meekert de eylanden van de Philippijnen, de Welcke soo
 naer ligghen aen Japan, dat-se met de ooghen ghesien, ja
 schijnen schier met de handen van de zee-vaerders te konnen
 gheraecke worden: **I**s dit niet vry wat meer als ick
 segghet want ick spreke alleen van ghesien te worden,
 ende Trigautius spreekt oock van 't raeken der handen.
 Hier staet ghy nu/ Arent, op eenen twee-wegh: daer
 staet Trigautius, ende op den anderen kant Hazart:
 hoe sult ghy 't nu maeken? Wilt ghy kampen te-
 ggen den eersten? of teghen den tweeden? of teghen
 beyde? hoe dat gh'het maecht/ of waer dat gh'u
 keert ick en sie nergheghe gheenen Hazart vooz u:
 't waer machtigh stout/ vooz een man ghesijck op
 sijt/ te kampen teghen Trigautius die soo vele jaeren
 in China ghewoont heeft/ ende misshien op sijne
 reyse vooz de ooghen ghesien hadde het ghene hy
 hier seggt; teghen Hazart te kampen/ en is mede
 vooz den kans/ want die sal sich beroepen op Trigau-
 tius die hem dit voozghespelt heeft: Wilt ghy van
 de saeke teghen alle beyde opnemen? Hercules selve/
 hoe veel te min ghy/ en was dit niet machtigh te
 doen. **M**y dunct dat-ghe berstelt staet: kom/ ick
 sal u dan self helpen. De woorden van Trigautius
 sijn klaer/ dat is seker/ nochtans en kan ick self
 niet bedencken hoe het hem in de ghedachten ghe-
 ballen is te segghen dat de Philippijnen soo naer aen
 Japonien ligghen dat de zee-vaerders tusschen beyde
 die konnen sien met de ooghen/ sae schier raeken
 met d'handen/ daer het nochtans ghewis is dat-se
 eenighe hondert mijlen ligghen van malkanderen:
 Een van beyde soude Trigautius hier moeten gedaem
 hebben/ ofte bedrieghen, of missen: 't en is gheensins
 waerschijnliken dat hy bedrogghen heeft/ want d'om-
 standig

standigheyt van de verte tusschen de Philippijnen en Japan en was soo veel niet weert/alsoo hy sonder de selbe kost bewijzen het ghene hy begheerde: *Pho* mandt oock/ die de minste kennisse heeft van sijn persoon/ en sal segghen dat hy ghemist heeft/ want hy hadde soo vele jaeren in Sina ghelwoont/ ende misschien op sijne reyse derwaerts/ ofte ander sijn self met de ooghen ghesien/ ofte met de handen ghetast het ghene hy seide/ ofte wel ghenomen die so niet en waer/ als hy sijn boeck drukte/ te weten in 't jaer 1623. waeren de ghelegentheden van die landen soo outdeckt ende bekent als de straeten/ overvulex gheen verstandigh mensch en sal segghen dat hy ghemist heeft/ ende naemelijck soo machigh ver^o ober den doel gheschoten. Heeft hy noch ghemist/ noch bedzoghent/ soo en versteert niet anders als dat hy de ghewoonlijcke maniere van spreken der Spaegnaerden en Franschen ghebruyckt heeft/ die alle de Nederlanden, Vlaenderen noemen/ nemende dit leste woordken in sijn ruyne beteekeninghe voer Walsch-landt, Brabant, Hollandt, Zeelandt &c. Alsoo moet nootdackelijck Trigautius dooz de Philippijnen (nemende dit woort in een ruyne beteekeninghe) verstaen hebben niet alleen die eylanden de welke te vooren eeghentlijck Luzonia warden ghenoomt/ maer oock een deel van die eylanden/ die van den Zuyden opwaerts gaende naer Japan tusschen beyde ligghe/ boerende Spaensche naemen/ als/ Lequeio Minor, de los Reyes, Lequeio grande, Isla de Fuego eyndelijck Siete Islas, dit leste van her Japansche eylandt *Taxa* ma niet voozder asligghende als acht van onse mijlen: want volghens de afmettinghe op de Globe van Janslonius, en ligghe dese twee eylanden niet voozder van malkanderen als Grad. O. 20. minuten voozt/ soo sck gheseyt hebbe/ volghens de rekeninghe van de Geographi acht van onse mijlen/ overvulex het licht dese twee eylanden tusschen beyde te sijn ghelijck men ober de ruynde Douvres in Engelandt kan sien van Cales: hoe veel te meer vande ghene die hier tusschen beyde vaeren: *Tae* selfs inden men de

kerke wist af-mieten op de boozsepde Globe, die daer
 is tusschen het eplandt Liqueio grande ende het naest
 ghelegghen van Japan, ten sal niet ongherijmt zijn te
 segghen dat men se tusschen beyde kan sien/naemes
 lijk ter oorzake van eenighe uytstreckende bergghen/
 oft andersins: Dit moet noodtsakelijck soo ghe-
 nommen worden/ aenghesien dat gheen verstandich
 mensch en sal segghen dat Trigautius ofte bedroghen
 ofte ghemist heeft. Doch/ alsoo ghy Arendt, meest
 in alles onverstadelijck boozt gaet/ ende die
 misseghen u niet en voldoet/ siet wat dat ick u toes-
 ghebe: Ick en sal niet beschaemt zijn te bekennen
 dat ick niet soo een erbaeten ende treflijck man/als
 Trigautius was/ hebbe ghemist (indien hy ghemist
 heeft) maer op conditie dat ghy te vooren bekennt/
 dat ghy soo vele leughens ghelogghen/ ende missta-
 gghen ghebaen hebt als ick u in dit schryft hebbe te
 laste ghelept.

SLOT VAN DIT SCHRIJFT.

Onderwijsinghe voor Arendt
Montanus.

Om blesst dat Arent fol. 59. seght dat den stijl
 van mijne historje laf ende kinderlijck is, ja den le-
 ser doet walghen/ ende oversulcx wel mercke dat hy
 hem aen den stijl van historjen te schryben niet en
 verstaet/ soo en heb ick van dit schryft niet willen
 scepden/ booz dat ick hem/ tot onderwijfsinghe/ sou-
 de boozgestelt hebben de ongherijmicheit van sijn
 men eyggen stijl.

Booz eerst/ den stijl van eenighe historje moec
 soo klaar als een silver zijn/ ghelijck men kan sien
 in Salustius, die van Martialis, wort ghenoemt den Prin-
 ce van de Roomsche historien, in Julius Cæsar, Livius, en
 in andere/ die op de meest-bloepende eeuwte ghe-
 leefte